

DIE PLEK EN TAAK VAN 'N ONDERWYSVER- ENIGING*

W. POSTMA, *Departement Fundamentele Opvoedkunde, PU vir CHO*

ABSTRACT

With the increase in scientific knowledge and as a result of the stringent demands of modern society refined and specialized professional educators (teachers) have had to assume their own unique task, place and responsibility. Teachers, who have a calling and who are carriers of authority together with parents, have their own professional interests that have to be looked after. With a view to rendering service to teachers various teachers' societies have come into being (teachers within an organized relationship). These teachers' associations fill a specific, unique place within the education system, and on the basis of this position teachers' associations have specific tasks or functions. The tasks of the teachers' association range from professional rendering of service to a wider participation in the shaping of culture and the dissemination of culture. To what extent teachers' associations assume a characteristic role in South Africa and will still assume in the future is shown in a survey in this article. The task (function[s]) of teachers' associations is also briefly outlined and made applicable to South African circumstances.

By opvoedende onderwys is daar altyd minstens twee mense betrokke. Die primêre opvoedingstaak en -situasie word tussen ouers en kinders aangetref. Christengelowige ouers moet kragtens die verbondseis hulle kinders in die vrees van die Here opvoed en onderrig of verantwoordelik toesien dat dit gedoen word.

Mettertyd het die lewenseise so toegeneem dat dit vir die ouers prakties onmoontlik geword het om hulle kinders in alle opsigte voldoende te onderrig. Waar die moderne samelewing steeds hoër en meer gespesialiseerde eise ten opsigte van alle lewensterreine (byvoorbeeld die beroepswêreld, verantwoordelike staatsburgerskap, inskakeling in sosiale strukture en so meer) stel, moet daar goedtoegeruste mense voorsien word wat met verfynde kennis en bedreweheid met die opvoedende onderwys van die kind kan help.

Hiervoor is daar onderwysers in skole, dosente aan tersiêre inrigtings en ander kundige opleiers by opleidingsinstansies (byvoorbeeld fabriek, myne, die staatsdiens ens.) beskikbaar.

* Geldelike bystand van die Raad vir Geesteswetenskaplike navorsing vir hierdie navorsing word hiermee erken. Menings wat in hierdie werk uitgespreek of gevolgtrekkings waartoe geraak is, is dié van die skrywer en moet nie beskou word as dié van die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing nie.

Koers, 48(1) 1983

Onderwysersvereniging

Onderwysers is (saam met die ouers) medegesagsdraers oor kinders, want onderwysers aanvaar saam met die ouers die verantwoordelikheid om die opvoedende onderwysopdrag teenoor kinders uit te voer (vgl. Schoeman, 1979:112-113).

Die eie, unieke struktuur van die skool (vgl. Van der Walt en Dekker, 1983:96 e.v.), waarin die onderwyser figureer, bring mee dat geen onopgeleide persoon, soos 'n ouer, inbreuk op die professionele terrein van die onderwyser mag maak nie. So mag ouers byvoorbeeld nie met die didaktiese werksaamhede van die onderwysers (professionele opvoeders) inneng nie.

PROBLEEMSTELLING

Die onderwyserskorps het bepaalde belange waarna omgesien moet word. Hulle (die onderwysers) mag ten regte, op grond van hulle verantwoordelike geroepenheid as medegesagsdraers saam met ouers, op die volgende sake aanspraak maak: billike vergoeding; goeie administrasie; afdoende middele vir onderrig; billike en regverdige onderwyswette en -ordonnansies om hulle soewereiniteit, gesag, professionaliteit, status en geroepenheid te beskerm; 'n aandeel in onderwysbeheer asook medesegeenskap vir die bepaling van die gees, rigting en karakter van die onderwys (vgl. Van Schalkwyk, 1981:140-141). Die vraag is nou of die onderwysers oor liggame of verenigings beskik wat hulle belange doeltreffend kan behartig, en of sulke liggame of verenigings 'n erkende plek en status in bepaalde onderwysstelsels beklee.

Vervolgens sal enkele begrippe nader gepresiseer word, waarna die plek van 'n onderwysersvereniging in die onderwysstelsel van 'n land bepaal sal word, en ten slotte sal besin word oor die taak van so 'n vereniging.*

TERMINOLOGIESE PRESISERING

Die begrippe *onderwysersvereniging*, *onderwysstelsel*, *plek* en *taak* wat telkens in hierdie artikel voorkom, word met die volgende betekenisinhoude gebruik:

* Telkens sal na bekende omstandighede verwys word ter staving van besondere argumente, te wete na die onderwyssubstelsel vir Blankes in die Republiek van Suid-Afrika en na die Transvaalse Onderwysersvereniging (TO).

Postma

*** Onderwysersvereniging**

Dit is 'n vereniging vir onderwysers. Die onderwysersvereniging (*i.e.* onderwysers in georganiseerde verband) is primêr ingestel op diens aan sy lede maar verrig ook sekondêre funksies, soos verduidelik in paragraaf 5 aangetoon sal word.

*** Onderwysstelsel**

Die onderwysersvereniging is deel van die onderwysstelsel. Die begrip onderwysstelsel word deur Barnard (1981:38-39) soos volg omskryf: “Met die begrip *onderwysstelsel* word bedoel die organisatoriese raamwerk, naamlik beplanning (insluitende navorsing, beraadslaging en beleidsformulering); onderwyswetgewing (parlementêre onderwyswette, provinsiale onderwys-ordonnansies, regulasies ingevolge die wette en ordonnansies, ens.); die uitvoering van die onderwyswetgewing (deur middel van administratiewe liggame en persone soos onder andere onderwysdepartemente, skoolrade, beheerrade, skoolkomitees, inspekteurs van onderwys, ens.); hulpdienste; en die skoolstelsel waarbinne die onderwyser en kind mekaar ontmoet sodat die formele skoolopvoeding en -onderwys kan plaasvind”. Skrywer stem met hierdie omskrywing saam, en waar daar verduidelik in hierdie artikel na onderwysstelsel verwys word, word bogenoemde betekenisinhoud daaraan verbind.

*** Plek**

Die plek van die onderwysersvereniging sal verduidelik bepaal word. In hierdie artikel het die woord '*plek*' die betekenis van 'n bepaalde posisie (of gesitueerdheid) waarin die onderwysersvereniging hom in 'n onderwysstelsel bevind. Die verhouding van 'n onderwysersvereniging met die totaliteit van gemeenskappe van 'n volk is ook ter sprake.

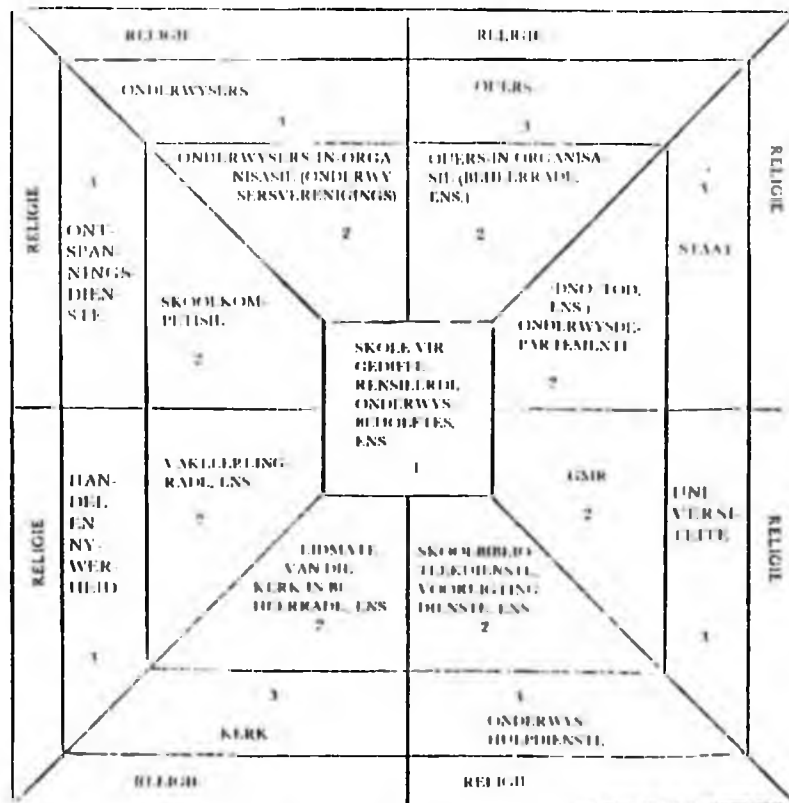
*** Taak**

Die begrip 'taak van 'n onderwysersvereniging' dui onder meer op die funksies van sodanige vereniging asook op konkrete werkstake wat onderneem word. Daar word in hierdie artikel egter 'n wyer betekenisinhoud aan 'taak' gekoppel, want daar sal ook besin word oor wat die taak van 'n onderwysersvereniging behoort te wees.

Onderwysersvereniging

DIE PLEK VAN 'N ONDERWYSERSVERENIGING IN DIE ONDERWYSSTELSE VAN 'N LAND

Die onderwysstelsel ontstaan wanneer onderwysbelanghebbende (die staat, die kerk, die luisgesin ens.), knoop- (beheerrade, onderwysersverenigings ens.) en onderwysgekwalfiseerde (skole vir gedifferensieerde onderwysbehoefes, teknikons, kolleges ens.) strukture saam funksioneer om opvoedende onderwys moontlik te maak. Die volgende figuur illustreer dat die onderwysstelsel 'n onderwys- en opleidingsgerigte vervlegtingstruktuur is.

- 1 ONDERWYSGEKWALIFISEERDE STRUKTURE
- 2 KNOOPSTRUKTURE
- 3 ONDERWYSBELANGHEBBENDE STRUKTURE

Figuur: Die onderwysstelsel is 'n onderwys- en opleidingsgerigte vervlegtingstruktuur (vgl. Barnard, 1981:38-39)

Postma

Uit die figuur word dit duidelik dat onderwysersverenigings 'n bepaalde plek in die onderwysstelsel beklee. Die beginsel van soewereiniteit in eie kring word daarin toegepas, want die een samelewingsverband maak nie wette en reëls vir die ander nie. Elke samelewingsverband behou seggenskap oor sy eie interne karakter en maak wette en reëls wat by sy eie aard en identiteit pas (Barnard, 1981:42).

Die beginsel van universaliteit in eie kring is ook geldig in die plek en verhouding van die onderwysersvereniging met die ander samelewingsverbande, want gesamentlike beraadslaging en optrede tussen die verskillende samelewingstrukture vir die totstandbring van 'n kerngesonde opvoedingstelsel is noodsaaklik.

In die onderwysstelsel figureer die onderwysersvereniging as 'n belangrike geïntegreerde komponent. Die onderwysersvereniging het 'n eie bestaansreg en soewereiniteit, tóg bly dit aan verskeie ander samelewingsverbande gekoppel.

In die Republiek van Suid-Afrika is daar verskillende onderwysersverenigings, wat afsonderlik maar ook gesamentlik funksioneer. Die Transvaalse Onderwysersvereniging is een van tien Blankewysersverenigings in die RSA. Dit is, wat getalle betref, die grootste van die tien verenigings en lewer op grond van sy besondere plek 'n groot bydrae tot onderwyssake. As lid van die Federale Raad van Onderwysersverenigings en van die Suid-Afrikaanse Onderwyseraad vir Blankes (SAOR), met onderskeidelik sewe lede uit 'n totaal van 35 (in die Federale Raad) en vyf lede uit 'n totaal van 28 (in die SAOR), beklee die FO in gekoördineerde verband ook 'n unieke plek (Anon., 1982:12).

Samevattend kan geponeer word dat onderwysersverenigings 'n onlosmaakbare deel van die onderwysstelsel van 'n land vorm.

DIE TAAK VAN 'N ONDERWYSERSVERENIGING GESIEN TEEN DIE AGTERGROND VAN SY PLEK IN DIE ONDER- WYSSTELSEL VAN 'N LAND

Die unieke en geïntegreerde plek wat 'n onderwysersvereniging in die onderwysstelsel van 'n land inneem, bepaal die besondere funksies (take) wat so 'n vereniging verrig. Die bestaansreg van 'n onderwysersvereniging word onder meer bepaal deur sy volgehoue en doeltreffende funksionering.

Onderwysersvereniging

Skrywers oor onderwysersverenigings soos byvoorbeeld Steyn (1977), Marais (1970), Hattingh (1977) en De Witt (1979) onderskei 'n groot aantal funksies van onderwysersverenigings. Die volgende dien as samevatting van bogenoemde skrywers se uiteensettings van die take of funksies van 'n onderwysersvereniging:

- 'n Onderwysersvereniging het 'n kollektiewe onderwystaak. Deur middel van geskikte kommunikasie-meganismes moet sy grondslae, werksaamhede en doelstellings gereeld aan sy lede deurgegee word, wat op hulle beurt weer in hulle onderskeie lewensmilieus en werkskringe die vereniging se karakter (*i.e.* gees en rigting) sal uitbeeld.
- 'n Onderwysersvereniging staan primêr in diens van sy lede. Dit moet die beroep van sy lede beskerm en uitbou. Dit sal vir hom nodig wees om op 'n deurlopende, verantwoordelike basis om te sien na
 - die professionele status van die onderwyser;
 - hoër standaarde in die opleiding van onderwysers;
 - 'n prinsipiële verantwoordelike erekode en
 - regverdig en billike vergoeding van sy lede deur hulle werkgewende instansies.
- Die diensmotief van 'n onderwysersvereniging moet materialiseer in sy bedinging van die beroepsregte van sy lede. Om doelstrelend te kan beding sal die vereniging sowel formeel as informeel met belanghebbende instansies moet skakel, soos byvoorbeeld met die onderwysowerhede van 'n land.
- Die lede van die vereniging moet in hierdie vereniging geborge voel, nie net vanweë 'n identifiseerbare lewensopvatting nie maar ook deur die skepping van bepaalde lede-dienste en -voorregte.
- 'n Onderwysersvereniging behoort as kultuurdraer en -uitbouer te dien. Die gees en rigting, die lewens- en wêreldbeskouing, die geskiedenis, die taal, godsdiens — trouens, die identiteit van die volk waarvan lede van 'n onderwysersvereniging deel is, word in sy grondwet verwoord. Daarom moet die onderwysersvereniging onregstreeks en soms regstreeks bydraes lewer in die proses van kultuurhandhawing en -uitbouing.

Postma

6. SLOTBESKOUING, VERAL MET DIE OOG OP OM- STANDIGHEDE IN DIE RSA

In die Republiek van Suid-Afrika beklee die Federale Raad van onderwysersverenigings* 'n belangrike plek in die onderwyssubstelsel vir Blankes. Artikel 2(1)(i) van Wet 39 van 1967 bepaal dat die Minister van Nasionale Opvoeding by onderwysbeplanning oorweging moet skenk aan die wenke en aanbevelings van die erkende onderwysersverenigings. Dit word verder per regulasies wetlik bepaal dat vertoë deur middel van die Federale Raad via die Direkteurs van Onderwys van die provinsies en die Administrateurs aan die Minister van Nasionale Opvoeding gerig kan word (Goewernments-kennisgewing R1644).

Alhoewel die Federale raad nie statutêre erkenning geniet nie, is dit die enigste liggaam waardeur die onderwysersverenigings vertoë insake diensvoorwaardes en ander onderwysake aan die Minister van Nasionale Opvoeding kan rig.

Die samesnoering van die verskillende betrokke onderwysersverenigings, waaronder ook die TO, het eenheidsoprede moontlik gemaak — in so 'n mate dat baie al deur die Federale Raad vermag is. Hier kan onder andere verwys word na die goeie posisie waarin die verbeterde salarisstrukture vir onderwysers in 1981 die onderwysberoep geplaas het.

Met die oog op toekomstige onderwysontwikkeling in die RSA is die aanbeveling van die Hoofkomitee van die RGN se ondersoek na die onderwys in verband met die georganiseerde onderwysberoep uiters aktueel. Die Komitee stel voor "dat in die lig van die aanvaarde beginsel van gelyke diensvoorwaardes, 'n meganisme daargestel moet word vir die georganiseerde onderwysberoep om vertoë te rig met betrekking tot diensvoorwaardes en vir die bylê van geskille wat mag ontstaan" (RGN, 1981:200). Hierdie meganisme word egter nie nader omskryf nie. Dit is waarskynlik 'n allesomvattende koördinerende raad vir die georganiseerde onderwyserskorps wat gemeenskaplike sake van alle bevolkingsgroepe sal of kan hanteer.

Op grond van die verskeidenheid onderwysersverenigings onder Blanke-

* Die Federale Raad het tot stand gekom as gevolg van die behoefte wat daar by die onderwysersverenigings in Suid-Afrika ontstaan het om hulle sake gesamentlik te beding.

Onderwysersvereniging

Suid-Afrikaners sal hierdie diversiteit veral ten opsigte van etniese en bevolkingsverskille ook in die toekoms gehandhaaf moet word om volkse sake te behartig. Elke eie volk of taalgroep kan dus sy eie onderwysersvereniging hê, wat sy eie karakteristieke probleme oplos. Die koördinerende 'meganisme' kan nie-ideologiese gemeenskaplike sake behartig.

Samevattend kan geponseer word dat onderwysersverenigings in die RSA 'n besondere plek beklee en dat onderwysers-in-organisasie in die toekoms steeds belangriker take in diens van die onderwyserskorps in verantwoordelikheid sal moet verrig.

BIBLIOGRAFIE

- ANON. 1982. Education authorities and teaching profession. *SAOR Bulletin*, 11:12. Jun.
- BARNARD, S.S. 1981. Vergelykende opvoedkunde vir onderwysstudente. Durban-Pretoria : Butterworth.
- DE WITT, J.T. 1979. Professionele oriëntering vir die onderwysberoep. Durban-Pretoria : Butterworth.
- HATTINGH, D.L. 1977. Aandeel van onderwysersverenigings in onderwysbeplanning. (RGN-verslag nr. 0-60.)
- MARAIS, I.J. 1970. Die plek van 'n onderwysersvereniging in 'n onderwysstelsel. *NOU-Blad*, 1(1):6 e.v. Febr.
- RAAD VIR GEESTESWETENSKAPLIKE NAVORSING. 1981. Verslag van Hoofkomitee van die RGN-ondersoek na die Onderwys (De Lange-verslag). Pretoria.
- SCHOEMAN, P.G. 1979. Aspekte van die Wysgerige Pedagogiek. Bloemfontein : SACUM.
- STEYN, J.F. 1977. Die onderwysersvereniging se plek en taak in ons onderwys. (Referaat gelewer deur J.F. Steyn, hoofsekretars van die TO, by die SWAOU-kongres, Donderdag, 31 Maart 1977, in Windhoek, SWA.)
- VAN DER WAL, J.L. & DEKKER, E.I. 1983. Fundamentele Opvoedkunde vir onderwysstudente. Silverton : Promedia-Publikasies.
- VAN SCHALKWYK, O.J. 1981. Fokus op die onderwysstelsel. Durban-Pretoria : Butterworth.